

DGE

31543

DESPRE
SERVICIUL SANITAR

AL

ARMATEI IMPERIULUI GERMAN

Dr. Z. PETRESCU

BUCURESCI
TYPOGRAPHIA CURTII, (LUCRATORI ASSOCIATI)
12, PASSAGIUL ROMAN. 12.
1875

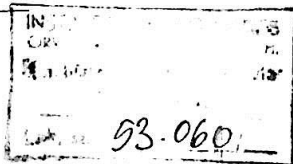
DESPRE
SERVICIUL SANITAR

AL

ARMATEI IMPERIULUI GERMAN

DR. Z. PETRESCU

BUCURESCI
TYPOGRAPHIA CURTII, (LUCRATORI ASOCIATI)
12, PASSAGIUL ROMAN. 12.
1875

31 MAY 2004

București 9 Octobrie, 1875.

Domnule Inspector,

Intorcându-mă din misiunea pentru care am fost trimis la Berlin, am onorul a Vă înainta raportul meu asupra organizațiunei Serviciului Sanitar al Armatei Imperiului German.

Am studiat serviciul sanitar al acestei armate în ceea ce concernă organizațiunea și compozițiunea diferitelor instanțe medicale, precum și mecanismul funcționării lui, atât în timp de pace, în casărmă și în spitale, cât și în timp de rebel, pe câmpul de luptă.

Pentru acest din urmă scop am vizitat diferitele DEPOSITE DE AMBULANȚĂ aflate în Berlin, în Dresda și în Munich

În toate aceste depozite am găsit uă mare abundență de material spitalicesc și chirurgical necesariu unui tren de ambu-

Domniei-Selle

*Domnului Inspector General al Serviciului
Sanitar al Armatei Române.*

lanță, peste tot arangiat după cea mai bună sistemă, pe categorii și după spitalele ambulante ce sunt în număr de 15 pentru fiecare corp de armată.

M'am convins, prin mine însu-mi, despre posibilitatea mobilizării unui asemenea tren de ambulanță în termen de 7 zile, cel mult, și despre posibilitatea îngrijirii medico-chirurgicale cel puțin a 3000 de răniți chiar pe câmpul de luptă. Acest din urmă număr a și fost luat drept normă pentru organizarea acestor ambulante; s'a socotit 10% de răniți la 30,000 oameni care compun un corp de armată.

Cu mirare am vădit însă că trăsurile de ambulanță, tărgile și tot materialul de transport pentru răniți în timp de război, sunt încă toate după sistemul cel vechiu. Nu s'a adoptat nici unul din sistemele moderne pe care le am vădit la Expozițiunea din Vienna.

Asemenea am vădit, în compartimentele fiecărei ambulante divisionare și a fiecărui spital divisionar, tot regulamentele cele vechi ce au fost puse în aplicățiune încă de la instituirea acestui serviciu. Aceleași regulamente sunt și astăzi în vigoare; nici unul nu s'a abrogat, ci numai s'au ameliorat sau modificat prin alte regulamente noi, suplimentare, care s'au referat tot la articolele regulamentului celui vechiu, modificându-le în parte.

Acest principiu de a nu desființa ci numai a ameliora sau a modifica, în parte, mi s'a părut foarte practic; căci numai în modul acesta s'ar putea ține, în curentul tuturor modificărilor de regulamente, toți militarii care nu mai fac parte din armata activă.

Am făcut comparațiunea acestui serviciu cu serviciul sa-

nitare al armatei române și am semnalat modificățiunile și ameliorățiunile ce ar trebui să mă imităm de la armata germană, atât sub punctul de vedere al organizațiunii serviciului sanitar, cât și sub punctul de vedere al hygienii soldatului, mai ales în ceea ce concernă ospitalizarea și casarmarea.

Am creșut oportun a mă ocupa în special cu studiul acestor două din urmă condițiuni hygienice, știind că sunt acelea de care are cea mai mare lipsă soldatul Român, lipsă ce a fost recunoscută și de Guvern și de Adunarea legislativă prin acordarea mijloacelor cuvenite pentru construcțiunea casărmilor și stabilimentelor militare absolut necesarie.

Pentru îndeplinirea misiunii mele mi s'a făcut cea mai mare înlesnire din partea medicilor militari din Berlin, Dresda și Munich cu care, prin natura misiunii mele, am fost în contact, și în special din partea medicului-șef al serviciului sanitar Excelența Sa Generalstabsarzt Dr. Grimm, Generalarzt Dr. von Lauer, Generalarzt Dr. Schubert și Stabsarzt Dr. Peltzer în Berlin, Generalarzt Dr. Roth în Dresda, Generalarzt Dr. Leuk și Stabsarzt Dr. Seegel în Munich. Profit și de această ocaziune a le exprima profunda mea recunoștință.

Medic-Şef al Divis. II-a Territorială militară.
Medic Principal Cl. II.

Dr. Z. Petrescu

DESPRE

SERVICIUL SANITAR

ARMATEI IMPERIULUI GERMAN

I. ORGANISATIUNEA SERVICIULUI SANITAR IN TEMP DE PACE

Înainte de a intra în studiul detaliat al organizației serviciului sanitar al Imperiului German, găsim necesar, pentru o mai mare lămurire, de a spune, în resumat, organizația armatei întregi a acestui imperiu în temp de pace.

În temp de pace, armata acestui imperiu se împarte în *armată propriu zisă* și în *marină*.

Cea d'ânteu cuprinde armata activă cu rezervele ei și cu Landwehr, iar cea de a doua, marina activă cu rezerva ei și cu Seewehr.

I. Armata propriu disa.

1. Armata permanentă. $\left\{ \begin{array}{l} a. \text{ Activă} \\ b. \text{ Reserva} \end{array} \right.$
2. Landwehr.

II. Marina.

1. Flotta $\left\{ \begin{array}{l} a. \text{ Marina activă.} \\ b. \text{ » reserva} \end{array} \right.$
2. Seewehr.

Armata permanentă a Imperiului German este divizată în 18 *corpuri de armată*, compuse :

Din 36 divisiuni de infanterie său 72 brigade, 148 regimente, 444 batallione de infanterie ;

Din 26 batalione de vânători ;

Din o divizie de cavalerie de guardă și 31 brigade de cavalerie său 93 regimente, 465 escadrone și anume :

12 Regimente de Curassierî ,

28 Regimente de Dragonî ,

18 Regimente de Hussarî ,

25 Regimente de Ulanî ,

4 Regimente de Călărași (*Reiter-Regimenter*),

6 Regimente de Cavallerie ușoră, (*Chevaux-legers-Regimenter*) ;

Din 13 regimente și 3 batalione său 42 batallione de Artilerie pedestră ;

Din 35 regimente său 300 baterii de Artilerie călăreță ;

Din 18 batalione de Pionieri cu un batalion de drum de ferr (*Eisenbahn Bataillon*) i

Din 18 batalione de treni.

Pentru formarea acestei fore armate, fia-care din cele patru erri constituante ale Imperiului German contribuie in modul urmator :

CORPURILE	Prussia	Bavaria	Saxonia	Wurtemberg	Total	
Infanterie, regimente	115	16	9	8	128	
Venatori, batalione	14	10	2	—	26	
Cavallerie, regimente	73	10	6	4	93	
Artillerie calar, regimente	27	4	2	2	35	
Artillerie pedestr {	regimente.	10	2	1	—	13
	batalione.	2	—	—	1	3
Pionieri, batalione	14	2	1	1	18	
Treni, batalione	14	2	2	1	18	

Un regiment de infanterie are 3 batalione ; un batalion de infanterie are 4 companii i un batalion de tren 2 companii. Batalionele de infanterie i de tren au un efectivu de cate 1000 omeni.

Un regiment de artillerie calar are 2—3 des-

părțiri (*Abtheilungen*); uă despărțire 2—3 baterii; uă baterie este formată din 150 ómenî.

Un regiment de artilerie pedestră are 5 bataliõne; uă companie de artilerie se compune din 150 ómenî.

Un regiment de cavallerie are 5 escadrõne; escadronul are un efectiv de 150 ómenî.

Un batallion de pionieri are un efectiv de 600 ómenî.

Uă brigadă este formată din 2—3 regimente; uă divisie din 2 brigade de infanterie, uă brigadă de cavallerie și un regiment de artilerie.

Un corp de armată se compune din 2 divisiî de infanterie, uă brigadă de cavallerie, 2 regimente de artilerie călăreță și unul de artilerie pedestră, un batallion de vânători, un batallion de pionieri și un batallion de tren.

Landwehra este asemenea divisată în 18 circumscripțiunii teritoriale (*Armee-Corps-Bezirk*), corespundătoare celor 18 corpuri de armată permanentă.

Fiă-care din aceste circumscripțiunii se sub-divide în circumscripțiunii de divisie (*Divisions-Bezirk*); în circumscripțiunii de brigadă (*Brigade-Bezirk*); în circumscripțiunii de batallion (*Landwehr-Battalions-Bezirk*) și în circumscripțiunii de companie (*Landwehr-Compagnie-Bezirk*).

În general, două circumscripțiunii de batallion forméză un regiment de Landwehră, care corespunde unui regiment de infanterie din armata per-

manentă și din care acest din urmă, în timp de pace, se recrutează, iar în timp de rebel se completează.

În total, forța armată a Imperiului German, are efectivul următor :

Infanterie împreună cu Vânători :	490,480
Cavallerie	61,000
Artillerie	88,200
Pionieri	16,426
Tren	42,632
Staturile-Majore ale regimentelor.	6,926

	Suma	705,700
Reservă		243,350
Landwehră		375,700

Total 1,324,940
și 2740 tunuri.

(Din statistica oficială).

Totă această forță armată a Imperiului German se află sub autoritatea Imperatorului, care o comandă și o dirige prin Ministrul de rebel și prin Statul-Major general.

Pentru acest scop Ministerul de rebel din Prusia este împărțit în trei departamente și în patru secțiuni, cuprindând 41 officieri de diferite grade, 19 consilieri civili și 240 scriitori ; iar Statul-Major general cuprinde 111 officieri de diferite grade.

Una din cele patru secțiuni ale Ministerului de rebel este numită *Secțiune medico militară (Militair-Medicinal-Abtheilung)*.

Dupe această scurtă espunere a organizațiunei și a compozițiunei armatei Imperiului German, in timp de pace, se vedem acum care este organizațiunea și compozițiunea serviciului ei sanitar.

In timp de pace, serviciul sanitar allu armatei germane este indeplinit de un *Corp Sanitar* (*Sanitäts-Corps*), constituit din medici militari cu rangul de officiaři (*Sanitäts-Offiziers-Corps*), din medici cu gradul de sergenți seü sub-chirurgi (*Unter-Aerzte*) și din sergenții și soldații sanitari (*Lazareth-Hülfe und Kranken-Wärter*).

Numărul medicilor militari cu rangul de officiaři este, in timp de pace, 1680; acella al sub-chirurgilor și studenților militari, 425; acella al sanitarilor 3127; acella al infirmierilor 660 și al brancardierilor 4284.

Corpul sanitar militar are drept șef direct un medic cu gradul de General de divisie (Excellența Sa *General-Staffs-Arzt* Dr. Grimm), care 'l dirige sub autoritatea Ministeriului de răsel.

Acest medic-general este șeful secțiunei a 4-a din Ministeriul de resbel, numită secțiune medico-militară.

De atribuțiunea acestei secțiuni sunt toate lucrările relativ la medicina militară, adică; hygiena militară, statistică și poliția sanitară a armatei, expertisa medicală și arbitragiul tehnic in chestiuni de indemnitate pentru reformați și infirmi; aprovizionarea armatei cu material medical, cu

mijloce de pansament și cu instrumente de chirurgie; administrațiunea spitalelor in timp de pace și de resbel; regulamentarea serviciului sanitar și pharmaceutic al trupelor și al differitelor stabilimente militare; lucrările medicale ale recrutației armatei; recrutarea, instrucțiunea, permutarea și inaintarea personalului sanitar.

In aceste lucrări administrative medicul-șef al serviciului sanitar este ajutat direct de două medici principali (*General-Aerzte*), de 4 medici de regiment (*Stabs-und-Oberstabs-Aerzte*) și de un farmacist de regiment, și indirect de toți medicii-șefi de corpuri de armată, de toți medicii de divisiune seu de stațiune marină și de medicii-șefi de garnisonă.

Toți acești medici formează Statul-Major medical seu Serviciul Sanitar central al armatei germane.

Medicii-generalii, șefi ai corpurilor No. XII (din Saxonia), No. XIII (din și Württemberg) și No. XVII și XVIII (corpurile No. 1 și 2 din Bavaria), correspond direct cu Ministeriele de resbel ale țărilor respective.

Organizațiunea serviciului sanitar *al trupelor* este basată pe principiul că fiă-cărei instanțe militare sus-arătate se correspondă o instanță medicală.

Ast-feliu, fiă-care corp de armată are un medic-șef, cu gradul de Medic principal (*Armee-Corps-General-Arzt*), care este autoritatea medicală directă a corpului respectiv de armată.

Sub direcțiunea acestui medic-șef se află pus tot

personalul medical și sanitar al divisiilor, al regimentelor și al batalionelor corpului respectiv de armată.

Acest medic principal este consilierul tehnic al generalului comandant de corp de armată, pentru tot ceea ce concernă serviciul sanitar al aceluși corp. El îl corespunde direct cu medicul-șef al serviciului sanitar al armatei și cu Generalul comandant de corp.

Pentru îndeplinirea acestui serviciu fiă-care medic-șef de corp de armată are, la reședința Statului-Major al corpului, o cancelarie cu personalul necesariu.

Ca instanță medicală intermediară între medicii-șefi de corpuri de armată și medicii-șefi de regiamente său de spitale, se află medicii-șefi de divisiuni (*Divisions-Aerzte*) pentru armata propriu și medicii-șefi de stațiuni (*Marine-Stationen-Aerzte*), pentru marină.

În garnisioanele mai mici unde nu există nici medic-șef de corp de armată, nici medic-șef de divisiune, medicul de regiment cel mai vechiu în grad este numit medic-șef de garnisonă.

Fiă-care regiment de infanterie are un medic-șef cu gradul de Major (*Oberstabsarzt*), designat specialminte ca șef al batalionului I, său al aceluia ce se află staționat la quartierul Statului-Major al regimentului; două medici cu gradul de căpitan (*Stabs-Aerzte*), designați specialminte ca medici șefi ai cel-

lor-l-alte două batallioane; trei medici cu gradul de locotenent s^{eu} sub-locotenentⁱⁱ (*Assistenz-Aerzte*) I s^{eu} II classă designați ca ajuto^{ri} ai medicilor fiă-căruⁱ batallion; un farmacist atașat la spitalul de corp s^{eu} la cel de garnisonă și 60 soldați sanitarⁱ și brancardierⁱ (*Krankenträger*.)

Batallioanele ce fac corp *à parte*, a^u un medic șef cu gradul de căpitan (*Stabsarzt*) și un medic ajutor cu gradul de locotenent s^{eu} sub-locotenent (*Assistenzarzt*) și 20 sanitarⁱ și brancardierⁱ.

Regimentele de cavallerie a^u un medic-șef și un medic de division classa I s^{eu} II pentru fiă-care escadron s^{eu} pentru fiă-care două escadrone.

Regimentele de artilerie a^u, în temp de pace, un medic-șef cu gradul de major și câte un medic-ajutor pentru fiă-care despărțire.

Regimentele de artilerie și de cavalerie a^u farmacistii și sanitarⁱii prevăduți și la regimentele de infanterie.

Infirmeriile regimentelor^u posedă câte 30 paturⁱ complete, îndestrate cu materialul spitalicesc și de chirurgiă necesari^u și cu o farmacie regimentară.

Afară de acest personal medical^u se mai află însumatⁱ la regimente și alți doctorⁱ în medicină civilⁱ, cari prin etatea lor sunt obligați de lege la serviciul de voluntariat de un an^u. Acești medici tinerⁱ serv^u șese lunⁱ cu arma ca soldați și 6 lunⁱ ca medici asistenți, apoi trec în rezervă unde pot continua a înainta după vechime și după merite.

In casă de manevre mari, de concentrări seă de resbel acesti medici sunt chemati a servi in regimentelelor seă in spitalele militare, după trebuință.

Serviciul sanitar al marinei este dirigit de un medic-general, analog cu medicii-generalii sefi de corpuri de armată, tot sub autoritatea medicului-sef al serviciului sanitar militar.

In acest serviciu, medicul sef al marinei este ajutat de către medici-sefi de stațiuni de marină (*Marine-Stations-Aerzte*), cari au gradul de Major seă de Lt.-Colonel și atribuțiunile și datoriele unui medic de garnisonă.

Medicii-sefi de stațiuni de marină au sub autoritatea lor pe medicii de diferite grade ai bastimentelor militare care compun Flotta și pe acei ai Seewehrei.

Serviciul veterinar al armatei germane este indeplinit de către veterinarii de regimente, care sunt câte unul pentru fiă-care regiment de artilerie și de cavalerie, făcând un corp à parte, dirigit de un veterinar-sef sub autoritatea directă a ministerului de resbel.

Atât veterinarii cât și farmacistii armatei germane sunt considerați ca funcționari civili ai Ministerului de resbel. — Nu există nici serviciu veterinar nici serviciu farmaceutic militar regulat.

In totă armată nu se găsește mai nici un farmacist care să fiă fost numit intr'un post de farmacist

de regiment său de spital în urma solicitațiunei sale. Mai toți farmaciștii armatei germane sunt tineri farmaciști cari, conform legii organice, îndeplinesc serviciul lor obligatoriu de un an și apoi trec în rezervă.

Medicii militari fac parte integrantă din armată, având rangurile militare cu toate drepturile și privilegiile acordate tuturor oficiărilor.

Rangurile medicilor din armata germană sunt:

General-Stabs-Arzt General de brigadă său de divizie. Șeful actual al serviciului sanitar are gradul de general de divizie.

General-Arzt Cl. I. Colonel,
 » » Cl. II. Lt.-Colonel,
Oberstabs-Arzt Cl. I. Major,
 » » Cl. II. Capitan Cl. I,
Stabs-Arzt Capitan,
Assistenz-Arzt Cl. I. Locotenent,
 » » Cl. II. Sub-Locotenent.

Uniforma medicilor militari este aceea a oficiărilor de infaterie, cu diferența numai de emblema lui Esculap care se află aplicată pe epoletele și pe contra-epoletele medicilor, alături cu stelele distinctive ale gradului militar.

Recruțatiunea medicilor militari se face în genere din medicii eșiți din școala de medicină militară numită *Friederich Wilhelm's Institut*.

Acești medici studiază în timp de 4 ani în acel institut, urmând în același timp cursurile facultății de medicină din Berlin. După aceea sunt numiți interni la spitalul «*Charité*» din Berlin, pentru un an și până la terminarea examenului de admitere la libera practică (*Staats-Examen*).

Înaintările în grad se fac după vechime și după clasificarea unui examen (*Physicats-Examen*), până la gradul de *Oberstabsarzt* (major) inclusiv.

II. FUNCȚIONAREA SERVICIULUI SANITAR ÎN TEMP DE PACE.

Medicii-șefi de corpuri de armată dirigează, conform regulamentelor, atât serviciul sanitar al trupelor cât și acela al spitalelor de corpuri și de garnisonă.

Pentru acest din urmă serviciu ei delegă la fiecare șesze luni un medic de regiment și un medic de batallion, pentru a trata bolnavii unei secțiuni medicale și chirurgicale din spitalele garnisonă.

Afară de acestea, mai delegă și un medic de regiment ca director al spitalului de garnisonă.

La regimentele, ai căror medici sunt delegați pentru serviciul spitalului de garnisonă, visita bolnavilor este făcută dimineața de medicul de regiment și seara de medicul de batallion; pe când cea de la

spital, dimineața este făcută de către medicul de batallion, și seara de medicul de regiment.

În general visita bolnavilor de la regimente este făcută de medicii de batallion, iar cea a bolnavilor de la spitalul de corp de către medicul de regiment.

În Germania există mai multe regimente care au spitalele lor speciale, unde sunt tratați toți bolnavii regimentului. În Berlin, există șesze asemenea spitale.

Direcțiunea medicală și administrativă a acestor spitale este încredințată medicului-șef de regiment său medicului-director, delegat din partea medicului-șef de corp de armată.

Înainte, administrația spitalelor militare din Germania era încredințată unei comisiuni mixte, compusă de un medic, un ofițer și un funcționar civil numit econom sau inspector de spital. Astăzi, atât serviciul sanitar cât și cel administrativ al spitalelor militare, se află sub direcțiunea unui medic superior numit *director de spital*.

Acest medic este șeful direct al cancelariei medicale și administrative a spitalului.

Serviciul de corespondință se face în modul următor : Raporturile lunare, trimestriale și anuale sunt trimise de către medicii de spitale la medicul-director, și de către medicii de regimente la medicii de divizie sau de garnisonă ; acesta raportează medicilor-șefi de corpuri de armată, care co-

respund direct cu medicul-șef al serviciului sanitar al armatei.

Prin această cale ierarhică se face orî-ce altă lucrare de cancelarie relativ la serviciul sanitar al unui corp de armată.

Instrucțiunea specială a soldaților sanitarî și brancardierî de la trupe în timp de pace, și de la detașamentele sanitare și spitale divisionare, în timp de rebel, este încredințată medicilor de trupă.

Sanitarii brancardierî primesc, pe lingă instrucțiunea militară, uă instrucțiune medicală și tehnică asupra primelor ajutóre ce sunt de dat orî-cărui rănit și asupra modului de transport al răniților gravî prin târgi și prin trăsurile de ambulanță.

La finele fiă-cărui an, în genere în luna Iunie, se face concentrarea tuturor sanitarilor unui corp de armată, pentru a esecuta o manevră generală de ambulanță, sub comanda medicului-șef de corp de armată.

Acastă manevră consistă în darea primelor ajutóre, în ridicarea și transportarea cu târgile și cu trăsurile de ambulanță a unor soldați simulând uă rănire și purtând fiă-care un billet care arată natura și gradul rănirii lui, etc.

În Bavaria, în Saxonia și în Wurtemberg, fiă-care corp de armată, are în timp de pace, compania lui sanitară, organizată și administrată dupe regulamentele militare și instruită dupe programul dat de către medicul-șef respectiv.

În timp de rebel sanitarii din aceste companii sunt distribuiți la ambulantele și spitalele divisionare, dupe trebuință.

Ei sunt datorii :

1. A căuta răniții în timpul luptei și a le da de băut.

Pentru acest scop fiă-care brancardier are uă ploscă cu apă rece, care este dator a o ține pe cât se pôte plină, pentru timpul luptei. El se servă de acêsta maî cu osebite la locul de pansament unde sunt aduși răniții.

2. A transporta pe răniți la locul de pansament și maî ales la locul principal de pansament, după ce maî înteiu 'i au ușurat de arma și de munițiunea lor, precum și de hainele ce li sunt fôrte strimte.

3. A da primele ajutóre în cas de răni grave, de hemorhagiî, etc, când nu esistă seû nu se pôte găsi imediat un medic.

4. A însoți, în cas de trebuință, convoiurile de bolnavi evacuați la spitalele divisionare seû la alte spitale.

5. A face sentinele și vedete în timpul de marș seû de quartiruire a ambulantelele divisionare.

Cu tôte acestea, în tótă armata Imperiului german se simte uă mare lipsă de personal sanitar inferior. Dorința generală este ca să se organizeze companii sanitare regulate și să se instruască dupe un program special; căci experiența a dovedit că sanitarii regimentelor sunt cu totul insuficienți în casu

de resbel; ei nu pot indestula de cât locurile de pansament, pe când ambulantele și spitalele divizionare rămân fără sanitari.

Sunt mai multe proiecte asupra modului de organizațiune a companiilor sanitare ale armatei germane, pentru viitor.

III. SPITALELE DE REGIMENTE ȘI SPITALELE DE GARNISONA
DIN BERLIN, DIN MUNICH ȘI DRESDA
ÎN COMPARAȚIUNE CU SPITALUL CIVIL CEL MAI NOU ȘI MAI MODERN
«STAEDTISCHES KRANKENHAUS » DIN BERLIN

În Berlin există un spital central de garnisonă (*Garnison-Lazareth*) și 6 spitale de regiment :

1. — Alexander-Lazareth,
2. — Franz-Lazareth,
3. — Schützen-Lazareth,
4. — Kürassier-Lazareth,
5. — II-te Garde-Drăgoner Lazareth,
6. — Kadetenhouse's-Lazareth.

Tote aceste spitale sunt d'o construcțiune vechiă și nu îndeplinesc condițiunile cerute de hygiena ospitalieră de astăzi.

Guvernul german a recunoscut această și a și pus în execuțiune planul unui nou spital de garnisonă după systemul cel mai modern: *systemul de pavilione*, ce se se află deja pus în aplicațiune de două ani de către communa Berlin.

Spitalul acestei comune, numit *Staedtliches all-*

gemeines Krankenhaus », este în adevăr acela ce satisface toate condițiile hygienei ospitaliere.

Acest spital se află situat la marginea orașului Berlin, alături cu parcul « *Fridrich'shain* » și într'o vastă curte transformată în grădină.

Tot spitalul este compus din 12 pavillioane, aședate la intervale de câte 50 metri unul de altul și în sens paralel. Din aceste pavillioane șese sunt cu două etaje și șese cu un etagiū, înălțate fiind tote de câte 2 metri de la suprafața solului.

Fiă care etagiū conține câte 28 paturī de bolnavī cu mesciōrele lor, arangiate pe lângă pereții pavillionului în două rânduri la interval de $1\frac{1}{2}$ metru între fiă care pat și de $4\frac{1}{2}$ metri între cele două rânduri de paturī.

Ventilațiunea acestor pavillioane se face, în timpul verei, prin nisce deschidēturi în zid sub fiă-care ferēstră și prin acoperămentul făcut în formă de samar: *Dachfirst-Ventillation*.

În timpul iernei, acēstă ventilațiune este ajutată prin sobele de calorifer, aședate în centrul pavillionului și încăldite prin uă mașină centrală de vaporī.

Pereții acestor pavillioane sunt numai ferestre: 14 ferestre, astfeliū în cât acest spital are nu numai un aer d' uă puritate perfectă, dēr și uă lumină sufficientă.

La intrarea principală a fiă-căruī pavillion se află 4 camere separate, pentru infirmierī și pentru alte serviciuri, iar la extremitatea opussă a pavillionului

se află uă sală de recreațiune destul. de spaciósă ,
uă sală de bae și douë latrine systematice.

Afară d'acestea, mai există încă douë pavillióne
impărțite in mai multe camere cu câte 4—6 paturī,
pentru instalarea și tratarea bólelor contagiósse și
infectiósse.

Dependințele acestuī spital sunt :

Uă bucătărie fórte spaciósă și bine instalată cu
mașină de vaporī, avënd douë camere laterale, pen-
fru prepararea alimentelor brute , și una a treia
pentru distribuirea lor la infirmierī fiă-căruī pavil-
lion.

Uă bae de vaporī și de apă caldă séu rece.

Uă locuință pentru șeful mașinei de vaporī.

Uă locuință pentru medicii primari cari sunt in
număr de duoi, unul pentru secțiunea medicală și
altul pentru cea chirurgicală.

Uă locuință pentru funcționariī subalterni și ad-
ministrativi ai administrațiunei spitalului.

Uă sală de disecțiune și uă sală de autopsie.

Tóte pavilliónele și dependințele acestuī spital
sunt legate intre elle cu drumuri rectiline, pavate
cu piatră pătrată și cu șossele laterale de serviciū
prin grădină.

Un asemenea spital, însă cu corridóre, are să se
construe in curënd și pentru garnisóna Berlin. De
aceea m'am interesat a face studiul detaillat al in-
stalațiunei, ventilațiunei și încăldirei acestuī spital
in pavillióne.

Din toate acestea, numai systemul de încălzit mi s'a părut foarte complicat și foarte costisitor, prin urmare foarte greu de aplicat la un spital mic.

Visitând un al doilea spital civil din Berlin, numit «*Augusta Hospital*» care este construit tot în pavillioane însă unite prin corridore, am văzut un alt system de încălzire combinat cu ventilațiunea. Acest system este mai puțin complicat și mai puțin costisitor.

În centrul fiă-căruș pavillion se află o sobă de faianță, pătrunsă de două tuburi de fier, având o periferie de 50—60 cm. Unul din aceste tuburi se află pus în comunicațiune directă cu spaciul ce există între cele două dușumele de scânduri ale pavillionului și cu aerul din interiorul pavillionului prin nișe deschise făcute sub fiă-care ferestră. Cel-alt tub se află în comunicațiune directă cu aerul liber din spaciul aflat între sală și dușumeaua pavillionului; căci pavillionul se află construit pe stâlpi de zid de o înălțime de 2 metri de la supracia solului. Acest din urmă tub e găurit sêu, mai bine dis, *ciuruit* în totă întinderea lui ce corespunde cu interiorul pavillionului.

Încălzinduse soba și prin urmare aerul din acest tub, se stabilește, de jos în sus, un curent de aer curat aspirat din curtea spitalului și introdus în interiorul pavillionului prin acea mulțime de găuri ale tubului ciuruit.

Tot prin această încălzire a sobei se stabilește și

in cel-l alt tub un curent de aer, însă din interiorul pavillionului, pe sub dușumea și d'acolo spre acoperiș, unde se varsă d'asupra pavillionului.

Prin trecerea acestui aer stricat seü impur, dér încălđit deja, sub dușumeaua pavillionului, se aduce un indoit folosü : ventilațiunea și tot de odată încălđirea pavillionului și prin dușumea.

Acest system de ventilare, este cel mai apropiat pentru *pavilliónele barace* construite in scânduri; căci ellü ajută förte mult încălđirea lor in tēmpul iernei, cu atât mai mult că răcirea unei camere se face de jos in susü, de la plancheü spre plafond.

Ca sobe suplimentare atât pentru iarnă, cât și pentru încălđirea urgentă a pavillionelor, in tēmp de tómnă seü primăveră și mai ales pentru încălđirea urgentă a sobei de operație, acest spital posedă sobe ordinare de ferrü, in cari circulă gaz aeriform. Prin aprinderea acestui gaz sala este încălđită in dată și in grad sufficient.

In tempul verei, ventillațiunea acestui spital se face ca la spitalul comunei prin tavanul in formă de samar : *Dachfirst-Ventillation*.

Spitalul militar din Munich, deși de uă construcțiune nouă, in trei etage intr'o singură linie, încăpător pentru 500 — 600 bolnavi și situat la uă pozițiune förte hygienică, nu posedă tóte condițiunile hygienice alle pavilliónelor separate și isolate.

Assemenea este și spitalul militar din Dresda.

Ceea ce aŭ însă demnŭ de imitat aceste două spitale militare, este abundența de material spitalicesc chirurgical, farmaceutic, *balnear* (cu mașină de vapori) și mai ales abundența materialului de instrucțiune pentru personalul sanitar și medical.

Fia-care spital are uă sală de cursuri pentru instrucțiunea sanitarilor, care se face dupe un program aprobat de medicul-șef, uă sală de cursuri speciale pentru medicii militari ai garnisónei, uă sală de operațiuni, uă sală de disecțiuni, uă sală de autopsie și un laboratoriu chimico-farmaceutic. — Tóte aceste, inzestrate cu obiectele și instrumentele necesare, sunt instalate in mod grandios.

Cât pentru puritatea aerului, systemul cel mai bun și mai preferabil pentru clădirea unui spital, mi s'a părut a fi systemul in pavillióne isolate și separate unul de altul prin un interval egal, cel puțin uă dată și jumătate, cu înălțimea pavillionului vecin, precum este spitalul general al comunei *Berlin*.

Acest system de construcțiune pentru stabilimentele ospitaliere, este preferatŭ in orŭ-ce casŭ tutor celor alte systeme.

Acesta este modelul ce 'mŭ permit a recomanda și pentru construirea spitalelor de regimente alle armatei române. Pentru un regiment ar fi de ajuns un asemenea pavillion cu două etage, construit in curtea casărmei seŭ in un alt loc apropiat.

Dupe acest system ar fi de dorit ca se se construiescă și spitalele de garnisónă ale celor 4 divisii ter-

ritoriale și mai ales spitalul central al garnisónei București.

Se înțelege că recomand acest system ca typ, ca unitate, rămăind cu numărul și mărimea séu întinderea pavilliónelor să fiă adăogate, cu tēmpul, dupe trebuință și dupe mijlócele de cari ar dispune Ministeriul de resbel.

Drept probă, ar fi bine să se construescă in curtea spitalului central actual din garnisóna București, dupe acest system, un *pavillion-baracă*, pentru izolarea și tratarea soldaților cu bóle contagiosse séu infectiosse și cu bóle chirurgicale grave.

IV. CASARMELE GARNISOANELOR BERLIN, MUNICH ȘI DRESDA,

Casarmele garnisónei Berlin sunt tóte construite dupē systemul de construcțiune penitenciară, *system cellular*.

Aceste căsărmi sunt nisce construcțiuni mai mult séu mai puțin vechi (de la 1835—1848), cu câte 2—3 etage și in formă de quadrilatere.

Casarma de Artilerie din Stall-Strasse, in care stationeză douē regimente de artilerie, este uă clădire cu trei etage, împărțit fiind fiă-care etagiū, prin un coridor central, in douē rândurī de odăi mici, celulare, in cari abia incap câte 5—6 paturī și acestea suprapuse in douē etage.

Aceste odăi sunt fórtē mici chiar pentru acest număr restrâns de ómenī ce le ocupă și n'au nici un system de ventilațiune; nici ventilațiunea lor

naturală prin uși și ferestre nu se poate efectua, din cauza deschiderii ușelor în coridorul central care este cu totul neaerat și obscur.

Încălzirea acestor odăi se face prin sobe de fer cu totul nehygienice.

Casarma din Friederich Strasse, în care staționează două batalioane dintr'un regiment de infanterie de gardă, este puțin mai spațioasă, camerele ei de locuit conțin 7—8 paturi tot suprapuse în două etaje. Încălzirea acestor camere este asemenea făcută prin sobele nehygienice de fier.

Ventilațiunea naturală, singura care există, și în această casarmă nu se poate efectua, tot din cauza coridorului central obscur și neaerat, ce împarte în două etagiuri al casarmei în două rânduri laterale de odăi.

Casarma de cavalerie de la Moabit este de uă construcțiune imponentă, monumentală și destul de hygienică, însă și aci folositorul a fost sacrificat frumosului; în detrimentul camerilor de locuit s'a lăsat un coridor prea larg. Totuși în fiecare din aceste camere intră 9—10 paturi suprapuse în două etaje.

Încălzirea camerilor acestei căsărmi se face tot prin sobele nehygienice de fier. Ventilațiunea naturală, singura care există, este facilitată prin coridorul unilateral.

Casarma batallionului de drum de fer este compusă din mai multe barace de scânduri, având

peretii dubli, umpluți cu pământ, acoperișul de pândă gudronată și podeala de scânduri, în nivel cu suprația solului.

Unele din aceste barace, sunt cu 5—6 paturi, altele cu 20—24 paturi suprapuse în 2 etagiuri. Ele sunt încăldite tot cu sobe de fer și n'aū nici un system de ventilațiune.

Casarma Cavaleriei din strada Belle-Aliance, este analógă cu casarma de la *Moabit*. În această casarmă se află unele camere care aū câte 10 și altele câte 20 paturi suprapuse în două etage. Și aci ventilațiunea naturală este facilitată prin coridorul unilateral.

Încăldirea camerilor se face tot prin sobe mici de fer.

Ceea ce lipsește Berlinului sub punctul de vedere al căsărmărei, după systemul modern de construcțiune și după condițiunile cerute de igienă, se găsește în garnisona *Munich* și mai cu sémă în garnisona *Dresda*

În *Munich*, se află un quartier militar, cu toate construcțiunile necesare căsărmărei unei garnisóne, situat la marginea orașului și la uă pozițiune fórte igienică.

În acest quartier se află, deja construită, uă casarmă locuită de un regiment de artilerie și alte două căsărmi în construcțiune aprópe terminate.

Alături se află deja terminat și funcționând spi-

tabul militar, depositul de tren sanitar, stabilimentul de artilerie și arsenalul.

În Dresda există asemenea un quartier militar, situat la pozițiunea cea mai igienică și cea mai pitorescă, în centrul unei păduri de pin, din care s'a lăsat în curtea fiă-cărei casarme câte un parc natural.

În acest quartier se află deja terminată o casarmă și locuită de un regiment (*Schützen Regiments-Caserne*); alte două căsărmi cu câte trei etaje se află în construcțiune aproape terminate.

Alături se află, aproape terminate, arsenalul și stabilimentul de artilerie. — Tot aci se află terminate și instalate magasiile și depozitele trenurilor de artilerie și ale trenului de ambulanțe.

Tote casarmele din acest quartier sunt construite după sistemul de pavillioane legate prin un coridor. În pavillioane sunt instalate dormitórele cu paturi individuale nesuprapuse, iar în camerele coridorilor se află sălele de recreațiune și de mâncare.

În etagiul de jos se află aședate spălătoriele și stabilimentele de băi calde și reci (dușe) cel puțin pentru 30 ómen, de-ua-dată.

Camerele de locuit și sălele de mâncare ale oficiárilor sunt foarte spacióse; cele de la *Schützen-Regiment's Caserne* sunt de uă instalațiune foarte luxósa și foarte elegantă.

Ceea ce merită a fi imitat de la aceste căsărmi sunt dormitórele cu paturi individuale, instalate în

pavillióne pe compăniî, cu totul separate de refectoriile și sălele de recreație seú de lucru.

În planul general, dupe care se construiesc aceste cãsărmi, se prevede și construirea unui spital, chiar în centrul quartierului. — Acest spital va fi construit dupe systemul de pavillióne, ce 'l am descris când am vorbit despre spitalul comunal din Berlin; însă aceste pavillióne vor fi aședate în uă linie lăsând douë din laturile lor cu totul libere și expuse luminei solare și aerațiunei.

Pentru construirea acestui quartier militar, ministerul de resbel al Saxoniei dispune de uă sumă de 5 milióne thaleri (17,250,000, franci), oferite drept despăgubire din partea comunei Dresda pentru exproprierea casarmelor și a spitalelor militare, aflate în centrul orașului, și cari împedică alinierea și infrumusețarea lui.

V. ALIMENTATIUNEA SOLDATULUI GERMAN.

Alimentațiunea soldatului german nu este mai reconstituantă decât cea a soldatului român.

Soldatul german priimesce uă pâne de 2 kilogr. și 900 grame pentru 4 ȃile (5 funți 16 lothurî) adică 725 grame pe ȃi. — Acéstă pâne este négră, de uă preparațiune specială, de multe orî preparată din făină de secară și tărițe de grâu. — Gustul ei nu este neplăcut, însă valórea ei nutritivă este fórtă mică; căci cuprinde multe substanțe terróse și neassimilabile. Afară de acéstă, porțiunea ce rămâne

soldatului (deca 'i remâne) pentru a 4 di este mai tot-dé-una de nemâncat din cauza uscăciunei eî.

Pe lângă această pâne soldatul german mai priimesce un thaler și 3 groșite (4 fr. 17 bani), la fiă-care 10 dîle, ca soldă și ca supliment de hrană. Din acesti bani elu este obligat a da pe fiă-care di uă groșită și $\frac{1}{4}$ (16 bani) la masa comună, pentru a i se putea da uă cafea diminéța și un fel de mâncare la 12 ore din di. — Caféua séu mâncarea de seara (*Das Abendbrod*) este in sarcina fiă-cărui soldat. Pentru acésta aú însă cea mai mare inlesnire prin cantinele militare instalate in încăperile fiă-cărei casarme.

In general, in fiă-care casarmă din Germania am vedut mai multe cantine pentru soldați și pentru sergenți, precum și restaurațiuni pentru oficiări.

In aceste cantine, inspectate in tôte dîlele de medicul corpului, soldații găsesc mâncarea lor de séra cu un preț fórte moderat.

In timp de marș, de concentrare séu de campanie, porțiunea alimentară a soldatului german, numită *porțiune uscată* séu *porțiune de resbel*, este pe de uă parte mărită prin adăogiri de suplimente, iar pe de altă parte incredințată fiă-căruia pentru trei dîle din nainte.

Suplimentele cele mai obicînuite dupe un marș, dupé un bivoac séu dupé un exercițiú indelungat sunt berea séu rachiul, rare ori vinul.

VI.— IMBRACAMINTEA SI ECHIPAREA SOLDATULUI GERMAN.

Recrutul German sosind la corp primesce pe termen de 3 ani :

- 3 tunice de postav negru,
- 3 perechi pantaloni de postav negru,
- 2 bluse de dril alb,
- 2 perechi pantaloni de dril alb,
- 1 manta de postav negru,
- 3 camesi,
- 3 perechi ismene,
- 3 perechi ciorapi,
- 3 perechi obielle,
- 3 perechi cisme,
- 1 sac cu obiecte de mic echipament,
- 1 kivara pentru mare tinuta,
- 1 boneta pentru mica tinuta,

Ranita, arma si centironul cu 3 cartusiere, pentru soldatul de infanterie.

Prin impartirea acestor diferite obiecte in 3 garnituri, soldatul German este de uă curatenie exemplară când esse in oraşu, la preumblare si la paradă.

Tote aceste obiecte de imbracaminte si de echipament cantarite dau uă greutate totală de 25 kilograme.

Deca vom adloaga la acesta suma si greutatea portiunei alimentare, ce se da fia-carui soldat pe timp de trei zile, când se afla in marsu seu in campanie,

soldatul de infanterie p \acute{o} rtă uă greutate de 28 *ki-lograme*.

Soldatul de cavalerie din regimentele de Curassier \acute{e} i p \acute{o} rtă uă greutate de 17 kilograme, iar acela de Ulan \acute{i} și de Dragon \acute{i} numai 6 kilograme, restul mu \acute{n} ițiunei lor fiind purtată de către cal.

In equiparea și imbrăcăminteaa soldatului German n'am găssit nimic de imitat de căt abundența iar nu și vr'un system de imbrăcăminte mai hygienică decât aceea a soldatului Român.

Aș fi dorit se găssese *flaneta și brăul de lână și ciorapi seū obiellele de lână* pentru tēmp de iarnă.

VII.— ORGANISAȚIUNEA SERVICIULUI SANITAR IN TEMP DE RESBEL.

Organisațiunea serviciului sanitar al Germaniei, depinde in tēmp de resbel, ca și in tēmp de pace, de organisațiunea armatei.

In timp de resbel, Imperiul German adaugē armatei propriū disse și marinei uă a treia catego \acute{r} ie de armata numită *Landsturm* (gl \acute{o} te).

Acest din urmă element al puterei armate se compune din toți locuitorii Germaniei, de la etatea de 17—42 an \acute{i} , cari nu fac parte din armata propriū \acute{d} issă seū marină.

Landsturma este chemată in activitate prin decret imperial, basat pe un vot al Reichstagului.

Acēsta este ultima armată la care recurge Imperiul in casur \acute{i} extreme de resbel.

I. Armata propriu dissa :

1. Armata permanentă $\left\{ \begin{array}{l} a. \text{ Activă} \\ b. \text{ Reservă} \end{array} \right.$
2. Landwehr

II. Marina :

1. Flotta $\left\{ \begin{array}{l} a. \text{ Activă} \\ b. \text{ Reservă} \end{array} \right.$
2. Seewehr.

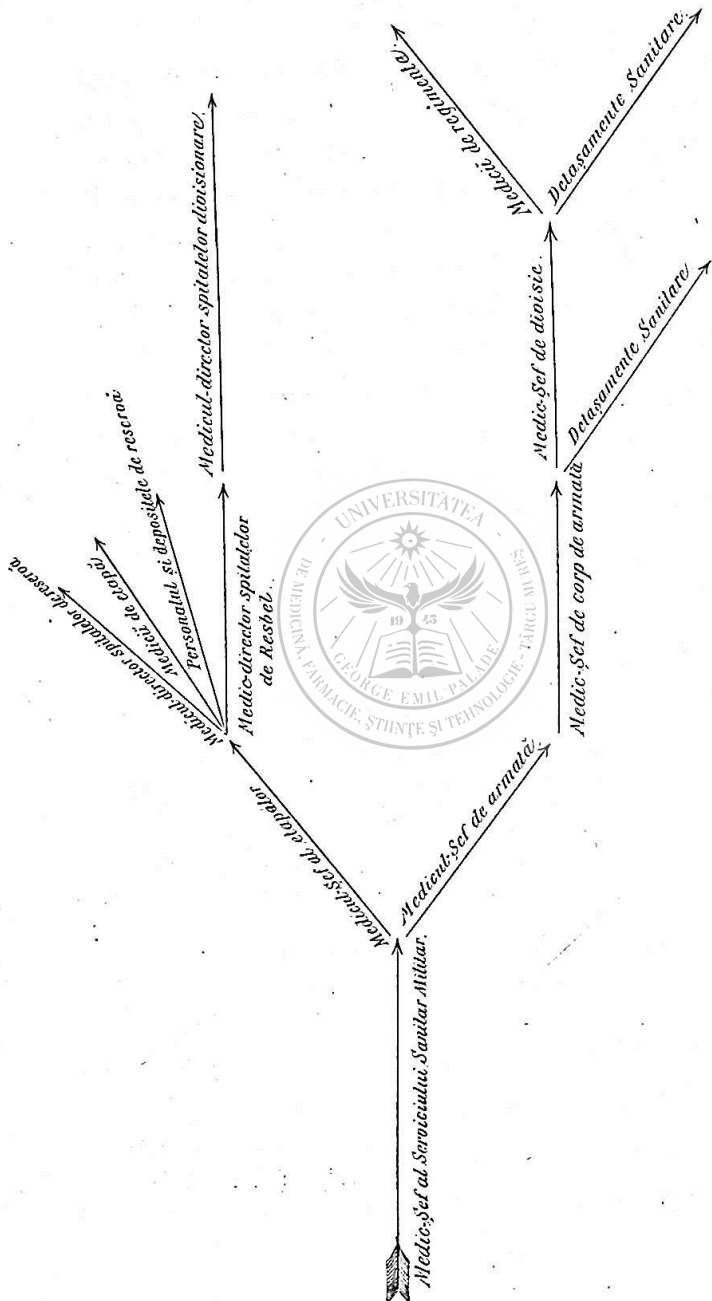
III. Landsturm.

Acastă forță armată a Germaniei, pusă pe picior de resbel, este arangiată în *armate, corpurile de armate, divisiuni active, brigade și regimente*, care pe câmpul de luptă lucrează unite seú separate și isolate unele de altele.

Conform acestor dispozițiuni alle forței armate, pe câmpul de luptă, se regulează și Serviciul Sanitar al armatei germane.

Este sciut că în timp de luptă se mai adaugă serviciul medical ordinar al unei armate și serviciul extraordinar, care consistă în tratarea răniților, chiar pe câmpul de luptă seú în diferitele spitale de resbel, și în transportarea lor până la spitalele de rezervă seú de garnisonă.

Pentru îndeplinirea acestei importante misiuni Serviciul Sanitar al armatei germane adaugă, în timp de resbel, pe lângă personalul medical deja e-

xistent, câte un medic-șef de fiă-care armată, câte un medic-șef de fiă-care etappă principală, câte un medic-șef pentru fiă-care spital divisionar, pentru fiă-care spital de resbel, pentru fiă-care spital de etappă și pentru fiă-care spital de rezervă, câte un medic-șef pentru fiă-care tren sanitar și câte mai mulți medici asistenți pentru fiă-care din aceste diferite spitaluri și trenuri sanitare.

Toți acești medici-șefi ca și medicul-șef de corp de armată se află sub autoritatea ierarhică a medicului-șef al serviciului sanitar militar, *precum se vede în allăturata tabellă.*

Pe lângă acest personal dirigent se mai adaogă și personalul medical asistent, în proporțiune cu numărul armatelor său corpurilor de armată puse pe picior de resbel. Sunt chemați în activitate toți medicii Landwehreï și Seewehreï. În cas de trebuință extraordinară sunt chemați, în spitalele de garnisonă și de etappă, toți chirurghii renumiți ai țerreï, cari sunt intitulați *Chirurgi consullanți ai armateï* și retribuiți, după gradul militar onorificu ce li s'a conferit.

În general, medicii-șefi ai ambulanțelor și ai spitalelor divisionare sunt numiți dintre medicii armateï permanente.

În fine personalul Sanitar inferior său secundar este asemenea mărit prin luarea brancardierilor, corniștilor și musicanților tutulor trupelor îngagiate în luptă.

Astfel, în timp de război, numărul medicilor militari ai Imperiului German se urcă la 4600, al sanitarilor la 7700, al infirmierilor la 3400 și al brancardierilor la 4284.

Acest personal sanitar se împarte în personal activ al trupelor, al ambulanțelor și spitalelor, și în personal de rezervă.

Pentru fiecare corp de armată se formează trei rezerve de personal, astfel compuse :

- 3 medici de regiment,
- 3 medici de batalion,
- 3 farmaciști,
- 9 serg. sanitari,
- 18 soldați sanitari,
- 36 infirmieri,
- 3 comptabili (furieri),
- 3 bucătari,
- 17 soldați de tren.

Acest personal de rezervă se poate sub-divide în trei secțiuni, formând ambulanțe autonome și trei secțiuni de spital.

Din aceste rezerve se împlinesc, în caz de nevoie, lipsurile de personal ale diferitelor ambulanțe și spitale de război.

Pe lângă acest personal sanitar se mai dă unui corp de armată :

I. *Trei ambulanțe divisionare și detașamente sanitare (Sanitætsdetachements)* cu toate obiectele spitalicești și chirurgicale necesare pen-

tru aplicarea a 300 de bandage s eu pansamente  i pentru instalarea a 10 paturi de bolnavi grei.

Fiă-care ambulanz  divisionară are personalul  i materialul următor :

a. Personalul medical.

- 1 Medic de regiment cl. I.
- 1 Medic de regiment cl. II.
- 5 Medici de batali ne,
- 1 Farmacist.

b. Personalul sanitar :

- 2 Serg. sanitari,
- 8 Sanitari infirmieri,
- 120 Brancardieri,
- 4 Corni ti,
- 12 Caporalii,
- 8 Sergen i,
- 4 Sergen i majori,
- 1 Sergent adjutant,

c. Personalul de tren :

- 1 Căpitan de tren,
- 1 Locotenent de tren,
- 1 sub-locotenent de tren,
- 1 Comptabil,
- 1 Sergent-major călare.
- 2 Sergen i de tren c lari,
- 3 Caporalii de tren c lari,
- 23 Solda i de tren, c lari pe cai tr surilor.

d). *Materialul de prim-ajutor și de transport al răniților :*

- 30 tărgi,
 - 2 Trăsuri sanitare cu doi cai,
 - 2 Trăsuri de bagagiū cu doi cai,
 - 6 Trăsuri de transport ale răniților cu câte doi cai. (Trăsuri cu două tărgi).
- La căpătaiul fiă-cărei tărgi din aceste din urmă trăsuri se află un sac conținând :
- 2 feși de câte 3 metri,
 - 2 feși de câte 4 metri,
 - 12 Comprese pătrate,
 - 1 Compresă mai mică,
 - 8 Triangule,
 - 3 metri șiretū
 - 60 grame scamă,
 - 1 burete (15 grame),
 - 1 pelotă cu ace cu gămălie,
 - 1 turniquetū,
 - 1 ligheanū formă renală,
 - 1 pereche fórfecī,
 - 1 bucată de plasture intinsū,
 - 1 sticlă cu 100 grame oțetū,
 - 1 Paharū de apă.

Fiă-care detașament sanitar posedă atelagiul și harnașamentul necesariū pentru 12 trăsuri de ambulanță și de transport.

Fiă-care ambulanță divisionară este împărțită în două divisiuni medico-chirurgicale.

Pentru fiă-care targă sunt destinați patru soldați ; 2 ca purtători (*Træger-Rotte*) și 2 de rezervă (*Reserve-Rotte*).

Șese tãrgi și 24 soldați forméză uă secțiune (*Patrouille*).

Cinci secțiuni, adică 30 de tãrgi și 120 ómenî, forméză unũ tren (*Zug*).

Din cei patru corniști unulũ rãmâne la cortulũ de ambulanță, érá cei alți trei suntũ atașați la câte unulũ din cei trei oficiãri.

Fiă-care sergentũ conduce unũ trenũ , iar caporalii sunt atașați la trãsurile de ambulanță.

Cele 12 tãngi ale trãsurilor de ambulanță sunt inlocuite in tẽmpul transportulũ rãniților prin alte 12 din cele trei decĩ.

In tẽmpul de activitate al ambulantei, și in casũ de trebuință, se formézã alte secțiuni de ambulanță prin sanitariĩ ajutori de brancardieri, luați chiar din trupele angagiate in luptã, iar din trãsurile cari s'aũ luat prin requisitiune, se formézã alte trenuri sanitare. — Aceste trenuri sanitare sunt conduse de sanitariĩ sergenti și caporalii de rezervã aflați la ambulantele divisionare.

II. Douě-spre-dece spitale divisionare (Feld-Lazarethe), care sunt ast-fel organizate in cât se pot sub-divide in câte douě secțiuni autonome.

Fiă-care din aceste spitale divisionare este îndestrat cu tóte obiectele spitalicești și chirurgicale trebuincioșse pentru instalarea și tratarea medico-chi-

rurgicală a 200 bolnavi; adică 2400 bolnavi pentru un corp de armată.

Personalul unui spital divisionar este : 2 medici de regiment, 2 medici de batallion, 1 Pharmacist, 3 sergenți sanitari, 6 soldați sanitari, 12 infirmieri, 1 laborant farmaceutic, 2 serg. majori, 2 furieri, 2 sergenți, 1 bucătar, 1 serg. major de tren; 1 sergent de tren, 3 caporalii de tren, și 17 soldați de tren.

Afară de acest personal sanitar și material spitalicesc și chirurgical, fiă-care spital divisionar posedă harnașamentul și atelagiul necessariu pentru 8 trăssuri de ambulanta și transport.

III. Un depozit de rezervă (Reserve-Depôt) cu obiectele spitalicești și chirurgicale necesare pentru instalarea și tratarea medico-chirurgicală a 750 bolnavi. — Personalul unui depozit de rezervă este :

1 locotenent din batalion de tren, 1 sublocotenent, 1 comptabil, 4 farmaciști, 6 fabricanți de instrumente chirurgicale, 8 sergenți furieri, 4 serg. sanitari, 2 serg. detren, 26 soldați de tren.

Fiă-care depozit de rezervă posedă 20 furgone de tren cu toate necesarele lor.

Aceste depozite sunt puse sub autoritatea Inspectorului General al etappelor corpului respectiv de armată. In general, locul de staționare al acestor depozite este etappa principală ce se află in apropierea liniei de bătăe. Acesta cu scop de a pu-

tea aprovisiona cu inlesnire spitalele cu obiectele necesarii in casul veri-unei lipse urgente.

Inspectorul General este dator a ingriji ca uă parte din acest deposit să se afle tot-dé-una in apropiere de spitalele divisionare , spre a le putea da la tēmp atât obiectele spitalicescī cāt și substanțele de hrană și de refrașimente.

Regimentele, detașamentale sanitare și spitalele divisionare sunt datore să caute a se aprovisiona, in cas de lipsă, de la localitatea respectivă seú de la cele maí apropiate spitale de garnisónă; numai in cas de imposibilitate absolută ele pot a se aprovisiona de la depozitele de rezervă.

Cererile de aprovisionare se adreséză direct Inspectorului General seú intendentii etappelor.

Transportul obiectelor cerute se face seú in trāsurile de transport ale depositului seú prin trenul sanitar. Pe lângă aceste transporturi se alătură și efectele ce sunt adresate de către Societatea de ajutor benevol direct către spitalele divisionare.

In general, materialul de transport al ambulantei unui corp de armată (de 30000 ómenī) este socotit la 132 trāsuri de ambulanță (tren de ambulanță) și 1200 tǎrgi.

Acest material de transport impreună cu tot materialul spitalicesc și chirurgical, destinat fiă-cărui detașament sanitar, fiă-cărui spital divisionar și fiă-cărui deposit de rezervă, este chiar in timp de pace distribuit fiă-cărui corp de armată și se află aședat

separat și cu cea mai mare ordine în magazinuiri speciale, numite *Deposite de tren (Trains-Depots)*.

Aceste depozite de material de ambulanță se află în garnisioanele centrale ale fiă-căruî corp de armată sub îngrijirea unui medic de regiment clasa II și a unui căpitan de tren.

În resumat, armata Imperiului German are pentru timp de rebel :

54 rezerve de personal sub-divisată fiă-care în trei secțiuni ;

54 ambulante divizionare sub-divisate fiă-care în trei secțiuni ;

216 spitale divizionare sub-divisate în câte două secțiuni ;

18 depozite de rezervă cu obiectele spitalicești și chirurgicale.

Atât personalul, cât și materialul acestor spitale de rebel, constituie ambulanța centrală a corpului de armată, pusă sub autoritatea medicului-șef de corp de armată.

La un timp dat, această ambulanță trebuie să fiă pusă în termen de 7 zile în stare de a fi mobilizată și de a putea însoți cu folos corpul respectiv de armată.

Despre aceste am putut a mă în credința *de visu* vizitând *depositele* aflate în garnisioanele Berlin , Dresda și Munich.

Câte trele *deposite de tren de ambulanță* ale acestor garnisioane erau îndestrate cu tot materialul

necessariu pentru instalarea și tratarea convenabilă cel puțin a 3000 de răniți.

În *depositul* de la Munich am văzut și systemul de instalare al *trenurilor de drum de fer* (*die Sanitätszüge*), cari au servit în rebelul franco-german pentru transportarea răniților și bolnavilor.

Acest system este foarte practic și foarte bun, căci prin încercarea făcută am constatat că el mărginește foarte mult sguuirea bolnavilor în vagoane, ca și trăsurile de ambulanță ale lui Dieterich din Vienna.

VIII. INSTALAREA SPITALELOR AMBULANTE SĂU SPITALELOR DE REBEL (KRIEG'S-LAZARETHE).

Germanii numesc spitale de rebel (*Krieg's-Lazarethe*), în genere, toate spitalele destinate pentru tratarea răniților și bolnavilor în timp de rebel, iar în specie, spitalele care înlocuiesc pe cele divisionare pe câmpul de luptă.

Diferitele feluri de spitale de rebel ce se instalează de la cea dânteiu linie de bătae până la cea din urmă garnisonă din interiorul țerei sunt :

I. Spitalele ambulante regimentare, în care răniții primesc imediat îngrijirea absolut necesară.

Aceste spitale se instalează la locurile de pansament (*die Verbandplätze*). Pentru instalațiunea acestora se ia tot materialul spitalicesc și chirurgical de

la regimentele s u batallioanele îngagiate în luptă.

Personalul medical  i sanitar se ia asemenea de la regimentele îngagiate în luptă.

Formaţiunea acestor spitale ambulante este lăsată, în majoritatea casurilor, la apreciaţiunea medicilor-şefi de regimente. Cel mai vechiu în grad din medicii de regimente decide instalaţiunea lor  i dirige funcţiunea lor.

II. Spitalele ambulante divizionare sau alle detaşamentelor sanitare. — Instalarea acestor spitale cu câte 30 paturi se face cu materialul spitalicesc  i chicurgical ce l posedă detaşamentele sanitare în tr ssurile lor, precum am ar tat mai sus.

Locul unde trebuie a se instala aceste ambulante divizionare se hotăreşte de comandantul general al truppelor dupe avisul medicului-şef de corp de armată.

Acest loc trebuie a fi în genere afară din bătaia armelor, dar tot în apropierea liniei de bătae ca răniţii să pótă ajunge îndată la acest loc  i ca aceste ambulante să pótă urma de aproape trupele. Pentru acest scop, se întinde corturi de ambulantă.

Cortul de ambulantă al armatei germane este în forma unei casse cu pereţi laterali, cu pereţi marginali  i cu înveliş în formă de samar.

Capacitatea cortului de ambulantă este prevădută prin regulament pentru instalarea a 12 paturi de bolnavi. — Lungimea cortului este de 9 metri, lăţimea lui de 6 $\frac{1}{2}$ metri  i înălţimea de 4 $\frac{1}{2}$ metri.

Serviciul medical și sanitar, necesariu acestor spitale, se ia din detașamentele sanitare său din medicii de trupă.

III. Spitalele divizionare numite și spitale de campanie (Feld-Lazarethe) în număr de 12 pentru fiă-care corp de armată și numerotate dupe corpurile respective. — Instalarea acestor spitale, cu câte 200 paturi pentru fiă-care, se face dupe decisiunea comandantului general de trupă său a medicului-sef de corp de armată. Aceștia decid câte spitale vor urma fiă-care divisiune activă și câte vor fi ținute de rezervă, iar la casu de trebuință se pôte înlocui spitalele regimentare de la diferitele locuri de pansamente până la evacuarea răniților său prepararea lor la spitalele de resbel propriu disse.

În general spitalele divizionare trebuie a fi instalate cât se pôte mai departe de linia de bătae și în apropierea unei stațiuni de drum de ferru, de uă apă său de uă comună.

Inspectorele general al etappelor este obligat a grăbi pe cât se pôte evacuarea acestor spitale său înlocuirea lor prin spitalele de resbel propriu-disse, astfel ca, corpul de armată care înaintează, să nu fiă lipsit nici uă dată de spitalele lui divizionare.

IV. Spitalele de resbel propriu-disse— Instalarea acestor spitale se face dupe decisiunea Inspectorului general allu etappelor.

Obiectele spitalicesci și chirurgicale necesarie a-

cestor spitale se iaă din depozitele de rezervă. Aceste spitale sunt instalate în apropiere de spitalele divisionare, când sunt prea mulți răniți, și în locul lor când sunt puțini răniți.

Personalul sanitar și medical al acestor spitale este luat din rezerva de personal. — În general regulamentul prevede pentru orî-ce spital de resbel la 100 bolnavi sėu răniți :

- 1 Medic-șef,̄
- 2 Medici asistenți,
- 2 Sanitari,
- 13 Infirmieri.

V. *Spitale de etappe (Etappen-Lazarette) ce se numesc și spitale de evacuațiune.* — Instalațiunea acestor spitale se face de către Inspectorele general al etappelor pe la stațiunile principale ale căilor ferate (*Eisenbahn-Etappen*) sėu ale căilor comunale (*Land-Etappen*). Atât personalul sanitar și medical cāt și materialul spitalicesc și chirurgical, necesariu acestor spitale, se iaă de la depozitele de rezervă.

Direcțiunea acestor spitale este încredințată unui medic militar numit *Medic șef de etapă (Etappen-General-Arzt)*.

VI. *Spitale de rezervă sėu de garnisonă (Reserve-lazarette resp. Garnisons-Lazarette).* — Instalarea acestor spitale de ultimă instanță trebuie făcută de autoritățile militare locale sėu pro-

vinciale în unire cu autoritățile civile ale localității respective.

Locurile de instalare ale acestor spitale sunt alese chiar din timp de pace. Autoritățile locale din fiă-care district sunt obligate de a arăta secțiuneii medicale din ministeriul de resbel, încă din timp de pace, care stabilimente publice seii case private din acel district ar putea servi în timp de resbel pentru instalarea unui spital militar.

Pentru acest scop sunt alese, în genere, spitalele civile, casărmele, scólele, palatele seii casele private ce se află situate în suburbiu mai acrate, mai salubre și în curții spațioase cari pot permite construirea de barace suplimentare seii întinderea cor-turilor de ambulanta.

Pentru calcularea numărului de paturu, ce ar putea intra în fiă-care din aceste stabilimente, regulamentul prevede un spaciu de aer de 37 metri cubici pentru fiă-care bolnav.

Asemenea este prevăduț prin regulament și numărul dependintelor ce trebuie se posesede fiă-care din aceste spitale. Ast-fel spitalele de rezervă pot fi instalate îndată în oru-ce garnisonă dupe acestu regulă fixată încă din timp de pace.

Tóte aceste spitale de resbel pórtă în tot-dé-una drapelul națonal și steagul alb cu crucea roșia. În timpul nopței se aprinde câte uă lanternă roșia, în dreptul fiă-căruu spital de resbel.

Directiunea medicală și administrativă a spita-

lelor de resbel propriu-dise, a spitalelor de etappe și a spitalelor de rezervă seŭ de garnisonă este incredințată unor medici militari, medici de regiment clasa I, numiți *medici directori de spitale (Lazareth-Directore)*.

IX. FUNCTIONAREA SERVICIULUI SANITAR IN TEMP DE RESBEL.

Ambulanțele regimentare, ambulanțele divisionare, spitalele divisionare, spitalele de resbel, spitalele etappelor căilor ferate și comunale, trenurile de ambulanță și trenurile sanitare, seŭ tratarea și evacuarea bolnavilor și răniților pe câmpul de luptă.

Prin regulament, funcționarea serviciului sanitar al armatei germane aflată în luptă, este regulat în modul următor :

În orî-ce luptă mică, tratarea și îngrijirea răniților și bolnavilor este lăsată medicilor de trupă.

Pentru acest scop tot ajutorul medical, medicii, sanitarii, medicamente și obiecte de pansament, trebuie concentrat la un loc ca să urmeze de aproape pe cât se va putea trupele ce înaintază, și ca, la cel d'ânteiu ordin, trimis din partea comandantului general, să pôte forma ambulanțele regimentare seŭ celle d'ânteiu locuri de pansament (*Noth Verband-Plætzte*).

Regulamentul prevede că numai uă parte din medicii și sanitarii de trupă trebuie să urmeze de aproape regimentele ce luptă, pe când cei l-alți medici și sanitari trebuie să rămâne cu ambulanțele re-

gimentare și se formeze locurile principale de pansament (*Haupt-Verband-Plätze*) la cari, în luptele cele mari, se mai adaugă și ambulanțele divizionare.

Distribuirea medicilor de trupă la aceste locuri de pansament se face de către comandantul general său mai preferabil de către medicul-șef de divizie, care ordonă și înființarea acestor locuri de bandage (*Verband-Plätze*).

În timpul luptei răniții sunt transportați, la aceste locuri de pansamente de către brancardieri și ajutorii de brancardieri (*Hilfs Kranken-Träger*), cari sunt luați câte 4 din fiă-care companie și cari pentru distincțiune, port la brațul stâng brassardul alb cu cruce roșie.

Acești brancardieri sunt instruiți în timp de pace numai cu acest serviciu special de transport al răniților. Ei transportă răniții cu târgile, aflate în trăsurile de ambulanță regimentară, sub comanda militară a unui sergent și după povăța medicilor de trupă său a sergenților sanitari.

La începutul unei lupte brancardierii, după ce și-au depus bagagele, sunt formați în trenuri și secțiuni cu materialul de transport și de bandage de care dispun, și apoi conduși de către oficialii și sergenții săi caporalii lor la căutarea răniților, chiar pe câmpul de luptă.

La ridicarea răniților de către cei patru brancardieri ai fiă-căria târgi, unul din ei este dator a da,

in tot-d'a-una, comanda militară cuvenită pentru încărcarea și descărcarea rănitului, atât pe targă, cât și in trăsurile de ambulanță ce se țin departe de focul armatelor și, pe cât se pôte, la adăpost și cu caii întorși spre locul de pansament.

Răniții căduți și incapabili de a umbla singuri sunt duși pe targi la trăsurile de ambulanță, seú in lipsa acestora la trăsurile de țără luate prin requisițiune și așternute cu pae. Acésta, negreșit, după ce le ar fi datú primele ajutóre, cerute de natura rănirii și consequințelorú ei, precum am arêtat mai sus.

Fia-care trăsură de răniți graví este însoțită de un brancardier. Răniții ce nu mai încapú in trăsuri transportați chiar pe targi pêne la locul de pansament.

Ajunși la locul de pansament răniții sunt descărcați din trăsuri de către sanitari și infirmierii, și așezați la locurile lor destinate cu cea mai mare băgare de sémă. Asemenea se descarcă și cei transportați chiar pe targi. După aceea se curăță targile de sângele lor și apoi se încarcă in trăsurile respective, cari sunt espediate indata la câmpul de luptă pentru ridicarea altor răniți. După acestea se pornesc și brancardierii veniți cu targile lor. Ast-fel se face succesiv transportul tutulor răniților aflați pe câmpul de luptă și cari nu sunt in stare de a umbla. Răniții cari sunt in stare de a umbla se duc singuri la locurile de pansament.

Oficiarii cari însoțesc secțiunile de sanitară sunt datorii a îngriji, pe cât circumstanțele permit, ca nici un rănit de pe câmpul de luptă să nu rămână fără ajutor. În timpul transportării răniților cei 2 brancardieri de rezervă ai fiă-cărei târgi sunt datorii a lua muniția și arma rănitului, după ce s'a descărcat dacă s'ar afla încărcată. Aceste se despun pe galeria trăsorei de ambulanță, se în lipsă sunt duse pînă la locul de pansament. Sergenții și caporalii sunt în special obligați de a îngriji de muniția și de armatura răniților. Este interzis orî-cărui brancardier, sub clausă de aspră penalitate, de a se ocupa cu obiectele private ale răniților. Transportul operațiilor și răniților bandagiați, de la locurile de pansament în spitalele divisionare se în de rezervă, este făcut sub direcțiunea personalului medical și sanitar ce a fost trîmis la aceste locuri de la spitalele divisionare cu trîsurile de ambulanță, se în cu carele de țeră luate prin requisitie.

Pentru însoțirea acestor convoiuri brancardierii nu pot fi întrebuințați, de cât în urma unui ordin espres al comandantului de divizie se în al medicului-sef de divizie.

Numai comandantul general al corpului pôte decide, în casuri excepționale, decă brancardierii trupelor neîngagate în luptă pot fi întrebuințați în serviciul trupelor îngagate.

Serviciul locurilor de pansament de prima necesitate (*Noth-Verband-Plätze*), dirijat de către

medicul cel mai vechi în grad, consistă în examinarea răniților, în aplicarea bandagelor și aparatelor simple de fracturi și în practicarea operațiilor de urgență; apoi instalarea în spitalele ambulante a celor ce sunt greu răniți și tratarea lor medicală, până la predarea și transportarea lor în spitalele de rezervă.

În timpul luptelor celor mari intră în acțiune și ambulantele divisionare, formând locurile principale de pansament și de bandage (*Haupt-Verband-Plätze*), sub direcțiunea medicului-șef de divizie.

În caz când intră în acțiune numai o secțiune din aceste ambulante, serviciul este dirijat de medicul cel mai vechi în grad, la dispozițiunea căruia se pune tot materialul secțiunii.

Datoriile medicilor acestor ambulante sunt de a îngriji transportarea răniților în spitalele divisionare, după ce li ar fi îndestulat cu mijloacele de hrană și refreșimente, după ce le ar fi practicat operațiunile absolut necesare și după ce le ar fi aplicat bandagele și pansamentele necesare pentru transportarea și evacuarea lor.

Pentru îndeplinirea grabnică a acestor datorii, medicii-șefi de divizie sunt obligați de a le trimite, drept ajutor, pe toți medicii și sanitarii de trupă rămași disponibili de la primele ambulante regimentare ale trupelor îngăgiate în luptă.

Medicii-șefi ai spitalelor divisionare instalate;

sunt asemenea obligați a trimite fiă-care câte un medic de regiment și trei medici de batallione, drept ajutori la aceste locuri principale de pansament. Acestia, după ce au dat ajutorul cerut, se întorc la spitalele lor respective împreună cu convoiurile și transporturile răniților destinați pentru acele spitale.

După aplicarea primului pansament și bandagiul medicii sunt datorii a da rănitului o tăbliță pe care însemnă felul rănirii, ajutorul ce i s'a dat și transportabilitatea rănitului. Acesta cu scop de a înlesni împărțirea răniților pe categorii și pentru informarea medicilor însărcinați cu continuarea tratamentului lor medical.

Militarii ușor răniți, transportabili, cari au nevoie de o căutare medicală mai îndelungată, sunt evacuați la spitalele de etapă, iar acei ce sunt greu răniți sunt trimiși la cel mai apropiat spital divisionar.

Transportul cu trăsurile de ambulanță se face numai a celor cari nu sunt în stare de a umbla. În caz când trăsurile de ambulanță n'ar fi îndestulătoare, comandantii de diviziuni sunt obligați a procura prin requizițiune, și de la trupele îngădate în luptă, numărul suficient de trăsurile așternute cu paie.

La o înaintare a armatei ambulantele divizionare și cel puțin o secțiune, trebuie să urmeze de aproape diviziunea respectivă. Când armata se re-

trage, Comandantul-General trebuie să dea ordin ca personalul și materialul acestor ambulante să urmeze armata în retragere. În acest caz, medicii-șefi ai ambulanțelor decid care personal medical și sanitar, și ce mijloace de pansament trebuie să rămână cu răniții și *bolnavii netransportabili* sub scutul art. 3 din Convențiunea Genevei. Toți bolnavii și răniții transportabili vor fi evacuați la spitalele divizionare.

În caz când ar fi ordonată retragerea și acestor spitale divizionare, medicii-șefi sunt datorți a lăsa cu bolnavii *netransportabili* un personal sanitar care asemenea se retrage, după ce asigură îngrijirea ulterioară a bolnavilor pe baza art. 3 din Convențiunea Genevei.

La oprit din marșul de retragere se urmărește la o reînaintare a unui corp de armată, medicii șefi sunt obligați de a pune la dispozițiunea acestui corp spitalele lui divizionare; de aceea și trebuie astărui la evacuarea bolnavilor, fără a face însă a suferi îngrijirea lor ulterioară. Pentru această evacuare medicii-șefi se înțeleg cu Comandantul General și cu Inspectorul General al etapelor.

Acesta din urmă pune în lucru evacuarea spitalelor divizionare, pe de-o parte prin delegarea personalului ce are să primască pe bolnavii transportați, iar pe de altă parte prin liberarea din depozitele de rezervă a materialului necesariu pentru instalarea spitalelor de rebel propriu-dise.

Din aceste din urmă spitale bolnavii sunt evacuați, după împrejurări, în spitalele de etappe sêu în spitalele de rezervă și de garnisonă din interiorul țerei. Acastă evacuare se face dupe regulile următoare :

Medicul-director de spital alege bolnavii transportabili și îi clasifică dupe categorii, apoi raportează comandantului etapei principale. Acesta din urmă transmite telegrafic comandantului etapei, la care urmează a se face evacuarea, numărul bolnavilor dupe aceste categorii prevădute în regulament :

- A. — *Răniți* ;
 I. *Netransportabili la uă mare distanță*,
 II. *Transportabili în spitale depărtate*. ;
 B. — *Bolnavi bănuți de simulațiune* ;
 C. — *Bolnavi venerieni* ;
 D. — *Bolnavi de ochi*,
 E. — *Bolnavi ușori*,
 F. — *Bolnavi cu diagnostice dubii*.

Pentru acastă se telegrafiasă numai cele d'ânteu littere și cu cifrele din categoriile respective. De exemplu, când ar fi a se face uă evacuare de 100 bolnavi, din diferitele categorii specificate în regulament, se va telegrafia ast-feliu :

A. I. 10, II. 25, B. 10, C. 7, D. 10, E. 30, F. 8.
 Indată după priimirea acestei comunicări, comandantul etapei, luând avisul medicului-șef de etapă, este dator a distribui pe acești bolnavi la diferite spitale de rezervă, îngrijind ca bolnavii ușori să

fiă trimiși pe cât se pôte la spitalele cele mai apropiate de câmpul de luptă, cu scop ca dupe vindecarea lor să se pôte reintôrce mai repede la corpurile lor.

Pe lângă bolnavii ce se evacuésă la spitalele de rezervă din interiorul țerei se trimit și prisionierii răniți, transportabili, ai armatei inamice, a căror vindecare este sperată cât mai curând; acestia însă sunt distribuiți la spitalele de rezervă ce se află in apropierea unei forterete, destinată pentru internarea prisionierilor.

In același timp, comandantul etapei ia dispozițiunile cuvenite pentru pregătirea materialului de transport, pentru fixarea stațiunei de plecare, ora de pornire și cea de sosire a trenului pe la diferitele etape și la spitalul de rezervă, destinate pentru instalarea acestor bolnavi.

Acestui din urmă spital se comunică tot-de-ua-dată și numărul bolnavilor ce sosesc dupe categoriile sus arătate.

Comandanții etapelor intermediare sunt datori a îngriji pentru instalarea unora din bolnavii evacuați, deveniți netransportabili, și pentru prepararea alimentelor și refreșimentelor comandate, de comandatura etapei de pornire, pentru toți bolnavii in genere.

Transportul bolnavilor pêne la cea d'ânteiū stațiune seū etappă, este in sarcina spitalului care face evacuarea. Pentru acest scop medicul-șef destină

un personal medical și sanitar de *însoțire* pînă la etappa vecină. De aci înainte personalul de însoțire este delegat de către Inspectorul General al etappelor din rezerva de personal.

Spitalele care fac evacuarea sunt datore a da medicului-șef al comandei de însoțire listă nominală de răniți și bolnavi ce se transportă, registrele și rețetele bolnavilor; el le va preda spitalului de rezervă în care se instalează bolnavii.

Tote schimbările întemplate în timpul transportului, precum lăsarea unor bolnavi pe la etapele intermediare, casurile de deces, etc. vor fi notate în colona de observație a listelor nominale.

După predarea acestor bolnavi la spitalele destinate comandantului convoiului, cu tot personalul de însoțire și cu tot materialul de transport: tărgi, saltele de pae, utensile, etc., este dator a se întorce înapoi la etapele de unde a pornit.

Evacuările dintr'un spital de rezervă într'altul nu se permit de cât în cazul când ar fi necesitate de a deșerta un asemenea spital, ce se află aproape de câmpul de bătae, spre a se putea face loc unor noi transporturi de răniți.

După decisiunea medicului-director de spital se mai poate face evacuarea unui spital de rezervă, când bolnavii sîr ar fi devenit coalescînți, sîr când n'ar mai avea necesitate de un tratament medical, și prin

urmare ar putea fi predați îngrijirei private și benevole în comunele respective.

Iată acum și modul practic cum a funcționat serviciul sanitar al armatei germane în cel din urmă resbel.

Din convorbirile ce am avut cu mai mulți medici militari din Berlin, din Dresda și din Munich cari au fost în resbelul cu Franția (1870—71), am aflat că serviciul sanitar german a funcționat, pe câmpul de luptă, în modul următor :

Îndată ce uă trupă se îngăgia în luptă, uă parte din medicii și sanitarii ei se strângeau la un loc mai adăpostit se u ferit de focul armelor și dirigeau pe soldații sanitar și brancardieri în ridicarea răniților și în darea ajutoarelor medicali urgente și absolut necesarii. Acesta se putea face cu înlesnire, fiind că fiă-care soldat purta la densusul un pachet de mușama în care era uă fașă de lână și 10 gramme scamă. Acum s'a propus a se mai adăoga și un constrictor de cautchuc (Esmarch) pentru oprirea hemorhagiilor mari, cari au ocasionat la mai mulți răniți mórtea prin spoliare mare de sânge.

Cei-lalți medicii și sanitar de la trupele îngagiate se retrăgeau și se uneau cu detașamentele sanitare și formau locul principal de pansament și de bandage : *Ambulanța divisionară.*

Déca circumstanțele nu permiteau constituirea acestei prime ambulante prin intrunirea medicilor de corpuri cu detașamentele sanitare, medicii de trupă erau nevoiți a rămănea cu toții pe lângă trupele lor îngagiate în luptă, îngrijind la rădicarea răniților la bandagiarea lor și instalarea lor în ambulantele regimentare.

Când însă circumstanțele permitéu formarea locului principal de pansament, atunci ambulantele divisionare desfășurau tot materialul ce posedau și începeau a da ajutórele urgente răniților aduși de la ambulantele regimentare.

În cas de înaintare a armatei, aceste ambulante divisionare înaintau și ele, lăsând bolnavii sêu operații lor unei ambulante de rezervă (ambulanta divisionară No. III).

În tot tēmpul resbelului cu Francia au fost formate 191 de ambulante sêu locuri de pansament. Ele au fost formate mai tot-dé-una înapoiul liniei de bătae la uă distanță de 1000—1500 metri.

De la aceste ambulante divisionare răniții și bolnavii transportabili au fost evacuați la spitalele divisionare, cari, precum am arētat mai sus, erau în număr de 12 pentru fiă-care corp de armată.

Aceste spitale divisionare urmau armata atât în înaintare cât și în retragere. Când armata înainta ele înaintau asemenea, lăsând bolnavii sêu operații lor la spitalele de resbel propriu-đise, ce

se formaū cu personalul și materialul depositeleor de rezervă. Din contra, când armata era nevoită a se retrage, spitalele divisionare se retrăgeaū și elle cu toți opreații și bolnavii lor transportabili; pe cei netransportabili 'i lăsaū, cu personalul sanitar necessariū, sub scutul neutralității acordată prin art. 3 din Convențiunea Geneveī.

In general spitalele divisionare căutaū, cât se putea, să și evacueze bolnavii transportabili și curabili la celle d'ânteiū etappe și se rămănă libere, pentru a putea inainta seū a se retrage dupe corpul lor de armată. Bolnavii netransportabili 'i lăsaū cu ajutorii secundari și cu preoți in locuri retrase și adăpostite.

Numai in cazul când inaintarea spitalelor divisionare era reclamată de urgentă și inainte de a se fi putut efectua evacuarea lor, numai atunci se formaū spitale de resbel propriu-și și primeaū pe toți opreații și bolnavii spitalelor divisionare. De la aceste spitale de resbel bolnavii eraū evacuați gradat, in interiorul țerei, prin etappele căilor ferrate seū alle căilor comunale și instalați in spitalele de rezervă de garnisonă, infiunțate prin inițiativa guvernului seū acea a societăților de ajutor benevol pentru militari rănii.

Evacuațiunea in aceste spitale se făcea, in cas de inaintare a armatei, numai a bolnavilor cu bóle de lungă durată seū a celor greu rănii, iar in cas de retragere a tuturor bolnavilor și răniiilor fără di-

stincțiune. Convoiul de evacuațiune era însoțit de un medic-șef luat de la spitalul de resbel respectiv. Dupe predarea bolnavilor la locul destinat, acest medic se întorcea la serviciul său împreună cu tot personalul și materialul ce însoțise transportul.

În timpul acestor evacuațiuni era strict observată regula ca fiă-care bolnav său rănit să possede micul billet de pânză îmbrăcată în hârtie și atârnat de un nasture al tunicei în care se afla înscris diagnosticul, tratamentul său pansamentul și transportabilitatea bolnavului. Prin acest billet se evita preschimbară inutilă a pansamentului, a bandagelor său aparatelor rănilor grave.

În evacuațiunea prin etappe era regulat ca verice etappă de calle comună să fie instalată la uă distanță de uă di cu trăsura, astfel ca bolnavii să fiă transportați într' uă di de la uă etappă la alta, urmându'și drumul în modul acesta până la sosirea lor în spitalele de garnisună. Etappele căilor ferrate erau instalate la distanțe mult mai mari, în considerațiunea vitesei și a aprovizionărei cu alimente și obiecte de pansament ce poseda un tren sanitar.

La fiă-care etappă principală se afla un spital, uă rezervă de personal, un deposit de rezervă cu obiecte spitalicesci, un tren sanitar pentru căile ferrate și un tren de trăsuri de ambulanță pentru căile comunale. Tôte aceste se află puse sub direcțiunea

medicului-șef de etapă care avea drept ajutori pe medicii-directori ai spitalelor de etape.

Evacuațiunea a mai tuturor bolnavilor și răniților în acest resbel s'a efectuat prin *trenuri sanitare* (*Sanitäts-Züge*), prea puține transporturi au fost făcute prin trenuri de ambulanță seû prin etape de căi comunale.

Primul tren sanitar care a fost organizat în timpul acestui resbel Franco-German, a fost acela al lui *V. Fichte in Stutgard*. După acesta s'a organizat un altul de către un mare proprietar german anume *von Hoeneka*, însă cel mai bine organizat și cel mai bine echipat a fost trenul sanitar făcut cu cheltuiala Societății de ajutor benevol din Berlin, pornit sub direcțiunea profesorului Dr. Wirchow. Pentru formarea acestui tren, au fost luate vagoane de clasa IV de la direcțiunea drumului de ferru și au fost transformate în trăsuri de ambulanță cu paturi de bolnavi. În același timp au fost organizate și pornite nisece asemenea trenuri din Munich, din Berlin și din alte mari orașe ale Germaniei, în cari se aflau comitate ale Societății de ajutor benevol al militarilor răniți.

În general trenurile sanitare au fost compuse astfel :

Locomotiva cu tenderul.

1 vagon de bagage,

8 vagoane pentru greu răniți seû greu bolnavi,

4 vagoane pentru ușor răniți seû bolnavi,

1 vagon cu obiectele spitalicescǎ și de pansament,

1 vagon de bucătǎrie cu tóte trebuinciósele,

1 vagon cu provisiuni alimentare,

1 vagon pentru biuroul și locuința medicilor și a conductorului-șef de tren.

Un asemenea tren sanitar conținea, in tǐmp de vǐrǎ, 128 paturǐ (tǎrgǐ) pentru greú-rǎniți sǐu bolnavǐ. In tǐmpul ierneǐ numǐrul paturilor pentru greú-rǎniți era redus la 112.

Paturile bolnavilor erau aședate in douǐ etage, câte 16 paturǐ de fiǎ-care lature a vagonului, fixate bine (*cele bavarese*) sǐu suspendate cu curele mai mult sǐu mai puțin elastice (*cele wúrtembergese*).

Personalul unui asemenea tren era :

1 Șef de tren,

1 Medic șef,

1 Econom.

Acestǐ trei funcționari formaú comisiunea dirigență a trenului sub președinta medicului.

9 Medici curanți și asistenți,

1 Pharmacist,

1 Secretar,

Maǐ mulți infirmieri sǐu diaconese.

1 Bucǎtar cu ajutorul lui.

Circulațiunea acestor trenuri se făcea dupe cerelele telegrafice ale Inspectorului General de etappe, sub autoritatea cǎruia se afla posta și telegraphia militarǎ.

CONCLUSIUNE

Din toate aceste observate și studiate în Berlin, Dresda și Munich, și din toate criticele speciale ale medicilor militari, am putut conchide că organizațiunea Serviciului Sanitar militar al Germaniei este acela care corespunde, mai bine de cât oricare altă, organizațiunei actuale a armatelor, pentru timp de pace și mai ales pentru timp de resbel.

Arangiarea acestui serviciu după corpuri de armată, divisiuni și regimente, este cea mai potrivită cu unitățile militare tactice și strategice pe câmpul de luptă.

Prin înșiruirea gradată și regulată a diferitelor grupe de ambulanță, de la cel d'ânteu loc de pansament și până la cel din urmă spital de garnisonă, se asigură un ajutor medical prompt și imediat pentru fiecare rănit din prima linie de bătăe.

Asemenea se asigură și continuitatea acestei îngrijiri medicale a răniților, prin transportarea lor regulată și gradată în diferitele spitale de rezervă și de garnisonă.

Afară de acestea, organizațiunea Serviciului Sanitar militar al Germaniei preponderază asupra tutu-

lor serviciurilor sanitare din cele l-alte State prin independința medicilor, în tot ceea ce privesce sănătatea soldatului, și prin abundența materialului de pansament, de chirurgie și de ambulanță a fiă-că-rei unități de armată.

În interesul umanității în general și a sănătății fiă-căruî militar în special, ar fi de dorit ca această organizațiune a Serviciului Sanitar German să fiă imitată de către toate armatele.

Afară de aceste avantaje chiar victoria unei armate în rebel, depinde în mare parte de buna organizațiune a serviciului ei sanitar; căci cum ar putea subsista uă armată deca n'ar fi în stare de a'și recăpeta, prin vindecare, cel puțin uă parte din luptătorii ei înbolnăviți sėu răniți? Împlinirea golurilor cadrelor, determinate prin îmbolnăvirea și rănirea ómenilor, n'ar putea fi făcută cu succes numai prin recrutarea continuă de noii luptători.

Acestei bune organizațiunii a Serviciului Sanitar militar Germania datorėză, în mare parte, victoria ei cea mare, dobindită atât în rebelul cu *Schleswig-Holstein* și *Austria*, cât și în rebelul cel din urmă cu *Francia*. Fără acest bun ajutor medical, nu numai armata dar chiar populațiunea întregă a Germaniei ar fi fost nimicită, prin uă mortalitate însemnată a răniților și a bolnavilor, și mai ales, prin izbucnirea de epidemii ucidentóre consecutive mai tot-dė-

una aglomerațiunilor de răniți și bolnavi. Numai prin buna organizațiune și installare a spitalelor ambulante și de evacuațiune, seü dispersiunea bolnavilor și răniților (*das Zerstreung's-System*) in diferitele spitale de rezervă și garnisonă, s'a putut preveni izbucnirea unor asemenea epidemii.

Comparând Serviciul Sanitar al Armatei Germane cu acela al Armatei Române, am constatat că Serviciul Sanitar militar al României posedă deja uă mare parte din avantajele Serviciului Sanitar al Germaniei.— Totuși puținele modifițiuni și ameliorațiuni ce cred necesare a le imita de la armata germană sunt :

1. *Organisarea Companiei sanitare pe divisiuni* ; pentru fiă-care ambulanță divisionară din celle 4 divisiuni teritoriale.

2. *Organisarea companiilor sanitare teritoriale* (pentru regimentele de dorobanți , milițieni și călărași). Instrucțiunea acestora se fiă făcută nu numai ca sanitară , ajutoră de chirurgie, dar și ca brancardieră pentru transportul răniților și al bolnavilor. Ceï d'ânteu se fiă formați din toți barbierii și subchirurgii, și din ceï cu cunoștința de carte, iar ceï-lalți, dintre celle-lalte categorii de sanitară cari nu sciū carte, precum : lăutarii, sacagii și căruțașii.

3. *Organisarea ambulanțelor divisionare și a spitalelor divisionare a nume pentru fiă-care divisiune.* Pentru acest scop ar trebui a-

rangiat tot materialul de ambulanță pe divisiuni, având toate obiectele etichetate, toate listele, instrucțiunile și regulamentele de serviciu imprimate și distribuite pe divisiuni, ast-fel ca la un timp dat fiă-care ambulanță și spital divisionar, cu rezerva lor, să pôte urma trupele divisiunei respective la distanța prescrisă.

4. *Organisarea trenurilor de ambulanță pentru etapele căilor comunale.* Pentru acest scop trebuie construite, pe lângă trăsurile de ambulanță, trăsurī de tren sēu furgōne apropiate pentru serviciul ambulanțelor.

In același timp trebuie regulat, prin regulament special, personalul militar și sanitar al unui tren de ambulanță, precum și atelagiul și harnașamentul necesariū pentru numērul suficient de cai.

5. *Organisarea trenurilor sanitare pentru etapele căilor ferate.* Pentru acest scop ar trebui preparate vagōnele de persoane și de mărfuri de la cāile ferrate in mod ca, la cas de trebuință, sē se pôte intrōduce in ele paturile de rāniți și obiectele de ambulanță' dupē modelul trenurilor sanitare bavareze. Pentru uā mai mare inlesnire la incārcarea și descārcarea rāniților, precum și in ingrijirealor, ar trebui preferate vagōnele de perōne și cu intercomunicațiune.

In tēmp de pace ar trebui organizate, dupe acest system, cel puțin douē-trei vagōne care sā

serve pentru esercițiul sanitarilor la încărcarea și descărcarea răniților și chiar la conducerea trenului. Cu acest serviciu ar trebui obicinuiți mai ales sanitarii armatei teritoriale și a milițiilor cari, în timp de resbel, formează sanitarii de etappă, de trenuri sanitare și de spitale de garnisonă.

6. — *Organisarea spitalelor de regimente.* Spitalele regimentare ar trebui construite după sistemul de pavillions de la spitalul comunal din Berlin, sau de la spitalul militar din Dresda.

În curtea fiicăreia casarmei se înalte locuri mai igienice, ar trebui construit câte un pavilion pentru fiicăre regiment. Déca pavilionul va fi construit în două etage, ar fi încăpător unui număr destul de suficient de paturi, pentru ca toți bolnavii unui regiment se fiică instalați după condițiunile igieniei ospitaliare. Aceste spitale regimentare ar trebui înzestrate cu toate obiectele spitalicești și chirurgicale, necesarii pentru căutarea tuturilor bolnavilor unui corp; direcțiunea lor medicală și administrativă ar trebui încredințată medicului-șef de regiment, sub privigherea șefului Serviciului Sanitar.

7. *Pentru asigurarea Serviciului Sanitar militar,* ar trebui să se organisese, cu studenți militari actuali, o pepinieră de medici militari, după modelul institutului medico-militar din Berlin, numit *Friederich-Wilhelm's-Institut.*

În acest Institut studenții militari ai Facultății de medicină vor urma, pe lângă cursurile Facultății, cursuri speciale de medicină militară.

8. În ceea ce concernă hygiena soldatului înfățișarea patului individual în casărmă, este ceea ce ar trebui înainte de toate imitat de la armata germană, și mai ales systemul de dormitoare de la casărmile cele noi din Dresda.

Pentru acest scop ar putea să se adopte unul din diferitele sisteme de paturi: în suspensiune, în formă de canapea, în formă de bancă, etc.

9. Atât pentru instalarea paturilor individuale, cât și pentru satisfacerea celorlalte condiții hygienice, casărmile cele noi ar trebui construite după systemul de pavilione seu dormitoare (pe compănii) izolate, precum este Ospiciul comunal din Berlin, seu legate prin coridore precum sunt casărmile cele noi din Dresda. Prin acest system de construcțiune, numit system de dispersiune (*Zerstreuung's-System*), se satisface nu numai condițiunile cerute de hygiena militară, dar și acele cerute de regulamentele militare seu disciplinare.

Systemul de ventilațiune ce aș recomanda pentru aceste casărmă seu spitale în pavilione, este systemul simplu, puțin costisitor, pe care l'am vădut funcționând la «*Spitalul Augusta*» în Berlin.

Un alt system de ventilațiune combinată cu încălzirea centrală, în timp de iarnă, este systemul prin aspirațiune (*Aspirations-System*).

In Vienna m'am informat, chiar de la biuroul special «*Etablissement für Centralheizung und Ventilation*», că costul instalărei unui asemenea system este de lei 8, bani 50, pentru un metru cubic cu tot materialul de instalare.

0,15

5721 7

SCHEMA DESPRE FUNCTIONAREA SERVICIULUI SANITAR pe câmpul de luptă.

